

Een weg tot imaginatie, inspiratie en intuïtie

De grenzen voorbij

Dit is het tweede deel van een artikel over de twee oefengebieden die Rudolf Steiner beschrijft in de voordrachtencyclus *Voorbij de grenzen van de natuurwetenschap*. Na de zoektocht naar symbolische beelden en de kunstzinnige verwerking daarvan, komt de innerlijke nabootsing. In de meditatieve verwerking van deze waarnemingen ontstaan innerlijke beelden met een imaginatief karakter.

Tekst: Kees Veenman

Zijn we zover gevorderd, dan kan de verwantschap worden ervaren tussen de mens (namelijk een bepaald aspect van de mens) en het fenomeen dat door innerlijke nabootsing werd doorleefd. Rudolf Steiner hierover: 'Indien we (...) zijn aangekomen bij wat we, vanwege de doorzichtigheid ervan, vooreerst als het ware innerlijke wezen van de mens beleven (...) dan vinden we een werkelijke orgaanleer.'¹ In een eerdere voordracht klinkt: 'De mens ziet nu zijn menselijke gestalte niet als een eenheid, maar als een verscheidenheid van (...) diervormen, die in hun synthese van door elkaar gaande, samengroeiende vormen de menselijke gestalte uitmaken. Hij leert via een innerlijke weg kennen wat in het plantenrijk en het minerale rijk leeft.'² Hierbij kunnen we in overweging nemen dat in elk verschijnsel, plant, dier, enzovoort, een uniek geestelijk beeld zich uitdrukt, een oerbeeld. Deze oerbeelden danken hun geestelijk bestaan aan dat deel van de geestelijke wereld, dat men de oerbeeldenwereld ('onderste Devachan') zou kunnen noemen. De oerbeeldenwereld leeft eveneens in de mens en is werkzaam in het menselijke organisme en de ziel. Dit houdt concreet in dat elk oerbeeld van een fenomeen buiten ons zijn pendant heeft in ons. De mens vindt in zichzelf, als microkosmos, de hele macrokosmos. Ga je uit van een kleur, dan vind je op deze wijze hoe de kleur

met de mens en zijn organisme verbonden is. Om een toegankelijk voorbeeld te schetsen: voor de kleur rood kun je vinden dat deze verwant is aan de menselijke wil. Deze bewustwording noemt Rudolf Steiner de weg van de imaginatie.

Intenties van wezens

Keren we nu met deze imaginatieve beelden terug tot de gestiek van het fenomeen van het eerste oefengebied, dan blijkt dat de gebarentaal van de verschijnselen ons niet meer vreemd is. Het innerlijk aanhoren – de inspiratie – kan een aanvang nemen. We merken, dat wat we vanuit het zuivere denken met deze gebaren kunnen verbinden, voller, rijker aan inhoud is geworden en tevens krachtig werkend wordt ervaren als 'richtingen'³ waarin de intenties van het met het fenomeen verbonden wezen werken. Je gaat dan bijvoorbeeld ervaren dat de zuiverheid die het geel vraagt bij het schilderen, uitdrukking is van een hoge morele zuiverheid die met het geel verbonden is. Het wordt nu ook mogelijk om bij deze inspiratieve indrukken passende woorden te vinden. Dit proces luistert nauw. Het eerder genoemde fenomenalisme en de intensieve studie van de *Filosofie der vrijheid* dienen ertoe om ons denken te zuiveren en te verlevendigen, zodat we ons oordelende denken kunnen terughouden en zo de waarnemingen

intens kunnen opzuigen. Eerst komen we tot imaginatieve orgaanindrukken in ons zelf en hervinden daarna actief horend de eerder gevormde (maar teruggehouden) zuivere gedachten als inspiratieve indrukken, die we nu ook kunnen verwoorden. Langs deze weg, die eigenlijk een interactie is van twee deelwegen, komen we zo tot een ontmoeting met het geestelijke in het natuurverschijnsel. Het tweede oefengebied, dat tot de imaginatie leidt, blijkt een voorwaarde om het eerste oefengebied, dat tot de inspiratie voert, te kunnen bereiken.

Over de drempel

Beide gebieden leiden ons in eerste instantie naar een drempel. De intensivering van de waarneming leidt tot een drempel, waar we met ons denken halt moeten houden en wachten tot de gebarentaal van de natuur zich als tot inspiratie omgevormde zuivere gedachten uitspreekt. Laten we hier het denken voortrollen, dan belanden we in het speculatieve denken en komen zo tot allerlei modelachtige voorstellingen zoals het atoommodel. De verinnerlijking van het bewustzijn leidt ook tot een drempel waar we ons moeten terughouden, wil de imaginatieve waarneming zich kunnen vormen. Zouden we hier het denken laten voortrollen dan vinden we slechts persoonlijke levensherinneringen. In de toepassing binnen de Goetheanistische fenomenologie kunnen de twee beschreven oefengebieden niet expliciet gescheiden, wél tijdelijk uiteengehouden worden op grond van duidelijk onderscheid tussen waarnemen en denken. Terwijl we aan de ene kant dieper naar binnen tasten en gaandeweg tot imaginatieve beelden komen, groeit tegelij-

kertijd door de terughouding het inspiratieve vermogen om de gestiek van de fenomenen te kunnen aanhoren. De combinatie van beide oefengebieden kan het volgende gaan opleveren. Nu we het geestelijke in het natuurverschijnsel hebben leren kennen en de wijze waarop dit in ons menszijn verankerd is, kunnen we leren vanuit dit natuurverschijnsel genezend te handelen. 'En door dan in de intuïtie bij elkaar te brengen wat we over de plant, het dier en het mineraal hebben leren kennen en wat er door de imaginatie over de menselijke organen aan het licht is gekomen, verkrijgen we pas een ware therapie, een geneesmiddelenleer die het uitwendige werkelijk kan aanwenden voor het inwendige.'⁴ Anders gezegd, een verenigen van imaginatieve en inspiratieve waarnemingen, een ontmoeting van beide kwaliteiten in ons, maakt de ontmoeting met de (genezende) wil die in een fenomeen leeft mogelijk. Dan ervaar je direct dat deze genezende wil uitgaat van een wezen dat

zich met dit fenomeen verbonden heeft. Langs deze weg kan men bijvoorbeeld de genezende werking van kleuren onderzoeken.

De laatste stap

In fenomenologische kringen zijn er mensen die van mening zijn, dat het vinden van beelden bij een fenomeen – nog in het midden gelaten of dit symbolische of imaginatieve beelden zijn – al een voleinding betekent van de fenomenologische weg. Verder mag en kun je volgens hen niet gaan. Rudolf Steiner plaatst ons in *Vorbij de grenzen van de natuurwetenschap* voor de uitdaging twee stappen toe te voegen. De inspiratie laat ons dieper doordringen in de geestelijke uniciteit van het fenomeen, tot de werking van de intenties van de daarin werkzame wezens. Maar de derde en laatste stap, de intuïtie, maakt een nog diepere verbintenis mogelijk met die wezens zélf, met hun scheppende wil. Dit brengt ons

eerst terug in de wereld, waarop zo'n wilsimpuls immers gericht is. Wie bijvoorbeeld de wilsintenties van de kleuren leert kennen, kan gewaarworden dat het manipulatieve gebruik van kleur, in onder meer de reclame, niet in overeenstemming is met het wezen kleur.

De gehele weg die Rudolf Steiner ons hier voor ogen stelt – of misschien beter gezegd: op het hart bindt – is zeker een moeilijke weg om te gaan. Een langdurige scholing is hieraan verbonden. Alleen wanneer we leren de gehele weg te gaan, kunnen we de met de natuurfenomenen verbonden wezens in hun opdracht ten aanzien van de wereld terzijde staan. ■

¹ Rudolf Steiner, *Vorbij de grenzen van de wetenschap*, Vrij Geestesleven, Zeist, 2002, 8^e voordracht, p.128.

² Idem, 6^e voordracht, p. 90 en 91.

³ De inspiratieve werking trekt in het denken sporen die een intentie uitdrukken.

⁴ Zie noot 1, 6^e voordracht, p. 93.